

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

31 березня – 2 квітня 2021 року

Том 1

ХАРКІВ
2021

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

ISBN 978-617-7886-20-3

Редакційна колегія:

Золотухіна С. Т. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Штефан Л. А. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Твердохліб Т. С. – д-р пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лазарєва О. М. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Дейниченко Г. В. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(протокол №2 від 10.03.2021 року)

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т.1. 313 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Видано за рахунок авторів.

ISBN 978-617-7886-20-3

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2021

Вакуленко В. М. Сучасні моделі структурної побудови управління регіональним інститутом післядипломної педагогічної освіти	268
Васильєва С. О., Кришталь А. І., Скачкова П. О. Особливості та технології навчання дорослих в Україні	271
Ібрагім Ю. С. Формування вміння навчатися впродовж життя у батьків багатодітних сімей	275
Ізбаш С. С. Технологія концентрованого занурення у віртуальну освітню реальність як засіб формування цифрових компетентностей у викладачів вищої школи	278
Колісник О. В. Освітні потреби асистентів учителів та їх реалізація в закладі післядипломної педагогічної освіти	282
Прийма С. М., Аніщенко О. В., Строкань О. В. Валідація як форма визнання результатів навчання дорослих (на прикладі неформальної та інформальної освіти)	285
Ляо Цайчжи, Ду Шань, Чжан Ю Дослідження кореляції між переконаннями та відхиленнями в поведінці вчителів початкової та середньої школи	289
Секція VI	
Дуальна й неформальна освіта: світовий досвід	295
Завгородня К. П Траєкторія професійної підготовки вчителів у Данії та Фінляндії	295
Купна О. В. Сучасні організаційні форми неформальної освіти майбутніх педагогів	299
Лебедик Л. В. Полівалентна система підготовки соціальних працівників у країнах Європи	303
Масюк О. М., Титаренко Л. І., Смолянюк Н. М. Упровадження елементів дуальної освіти в систему професійної підготовки вчителів початкової школи	306
Сліпчишин Л. В. До питання підготовки майбутніх педагогів професійного навчання за дуальною формою	309

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ НАВЧАТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ У БАТЬКІВ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ

Ібрагім Ю. С.

докторант кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У роботі розглядаються питання формування вміння навчатися впродовж життя. Акцентується увага на формування цього вміння в батьків багатодітних сімей. Наведено аналіз результатів дослідження причин недостатньої сформованості вміння навчатися впродовж життя у батьків багатодітних сімей. Запропоновано шляхи формування цього вміння.

Ключові слова. *Формування умінь, компетентність, навчання впродовж життя, вміння навчатися протягом життя, багатодітна сім'я.*

The issues on developing lifelong learning skills have been considered in the article. The special attention has been paid to this competence development among parents of large families. In addition, the analysis of the research results with the aim to find out the reasons of insufficiently developed lifelong learning skills namely among parents of large families is been presented. As a result, the ways to create such skills have been proposed.

Key words. Skills development, competence, lifelong learning, lifelong learning skills, large family.

Стрімкий розвиток інформаційного суспільства вимагає швидкого накопичення людського капіталу, трансформації компетентностей кожної особистості під змінювані технологічні, економічні, соціальні потреби й виклики. Ключовою стає потреба бути конкурентоспроможним, мобільним, мати достатній рівень знань, умінь, навичок, особистісних якостей, психологічного та фізичного здоров'я. Для цього недостатньо отримати базову освіту, необхідне постійне оновлення знань та навичок в обраній сфері. Уміння навчатися впродовж життя – глобальна потреба усього людства. Активне прагнення особистості до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення дозволяє підтримувати належний рівень добробуту, толерантності, демократичності суспільства, посилює мотивацію брати участь у громадському житті та прагнення свідомо змінювати світ навколо.

Однак можливості оволодіння вмінням навчатися впродовж життя як провідної компетентності, у людей різні й залежать вони від багатьох факторів, серед яких: соціальний статус особи, рівень матеріального забезпечення, базової освіти, культури, психологічної готовності, соціальної мобільності, оточення тощо. Проблему навчання дорослих впродовж життя детально розкрито в працях А. Андреєва, О. Аніщенко, Л. Вовк, І. Зязюна, М. Кларіної, Л. Лук'янової, О. Овчарук, Л. Сігаєвої, А. Хуторського, Т. Шадрината інших. Проте особливості розвитку цієї компетенції у батьків багатодітних сімей є актуальними й потребують детального вивчення й теоретичного обґрунтування.

Мета статті – визначити особливості формування вміння навчатися впродовж життя в батьків багатодітних сімей, проаналізувати причини проблем, які виникають у процесі оволодіння цим умінням, та запропонувати шляхи їх подолання.

Перед сучасною людиною постають суттєві виклики, пов'язані з глобальними процесами зміни способу життя людства, форм спілкування, мислення, розуміння майбутнього та свого місця в загальному світі, прискорення комунікацій, посилення конкуренції, зміни форм праці, зростання сфери послуг, старіння людства, збільшення частки низько кваліфікованого прошарку населення. Ці виклики вимагають змін у системі освіти, доступу кожної людини до безперервного навчання, формування вміння вчитися, стимулювання професійної зайнятості та залучення до громадської діяльності, як основи соціальної згуртованості та включення в усі суспільні процеси.

Концепція НУШ (нової української школи) передбачає підготовку майбутнього громадянина України до успішної самореалізації в житті за умови оволодіння 10-ма ключовими компетентностями, серед яких важливе місце займає навчання впродовж життя [2]. Про ефективність упровадження нової освітньої концепції можна буде судити через декілька років, проте сьогодні ми маємо в країні кризу сформованості вміння навчатися впродовж життя у дорослих людей, що призводить до складності адаптації до умов життя, які постійно змінюються під впливом зовнішніх криз та впливів.

Основні навички, які слід сформувати дорослій людині задля того, щоб відповідати вимогам часу: когнітивні, інструментальні, індивідуальні, соціальні. Проблема несформованості навичок навчатися впродовж життя є значною загрозою стабільності існування людини, впливає на її добробут, соціальне положення та рівень інтеграції, що неодмінно позначається на сталості та подальшому розвитку всього суспільства [3].

Досліджуючи питання соціального та психолого-педагогічного супроводу багатодітних сімей, ми провели кількісний та якісний аналіз стану багатодітних сімей в Україні та встановили, що кількість таких сімей на 1 січня 2019 року за даними єдиного обліку багатодітних сімей становить понад 334 тисячі. Значна частина батьків із цих сімей знаходяться в складних життєвих обставинах, мають проблеми матеріального забезпечення, працевлаштування, часто вимушені виконувати низькокваліфіковану роботу, мають соціальні, психологічні та психолого-педагогічні проблеми тощо. 102, 3 тисячі з цих сімей є малозабезпеченими з різних причин, одна з яких, на нашу думку, – відсутність сформованого вміння навчатися впродовж життя, що унеможливорює швидке пристосування до змінених умов, підвищення кваліфікації, опанування новими конкурентними видами професійної діяльності [1].

Опитування, проведене громадською організацією «Асоціація багатодітних сімей «АММА» у 2020 році серед 645 багатодітних сімей Харківської області, засвідчило, що 68% з них відчували на собі психологічний тиск з боку оточення, у тому числі близького, з причини їх нового статусу, 52% жінок та 12% чоловіків вимушені були полишити роботу з появою 3-ї дитини, 25% жінок та 7% чоловіків не працювали жодного дня, 12% жінок та 48% чоловіків працюють на низько

кваліфікованих тимчасових роботах, 58% сімей звертаються до органів соціального захисту населення за матеріальною допомогою, 28% жінок та 10% чоловіків намагаються займатися самоосвітою, 65% жінок та 85% чоловіків не займаються самоосвітою та саморозвитком, через брак грошей, часу чи мотивації, 68% сімей мають психологічні проблеми в комунікаціях з дітьми, або між дорослими членами сім'ї.

Отже, результати дослідження дають змогу зробити висновок, що основними причинами, які спричиняють проблему несформованості уміння навчатися впродовж життя батьків багатодітних сімей:

- негативні суспільні стереотипи щодо багатодітних сімей, соціальне відчуження, ізоляція, психологічний тиск оточення, пов'язаний із новим статусом, що сприяє замкнутості дорослих на власних проблемах та небажання відкрито комунікувати з зовнішнім світом;
- втрата кваліфікації через тривалу відпустку по народженню дитини чи неможливість працювати та розвиватися за фахом тривалий час, що знижує рівень професійних навичок та конкурентоспроможність серед інших фахівців;
- низька соціальна активність, зумовлена обмеженістю знань про можливості працевлаштування, підвищення кваліфікації, перенавчання батьків, вузьким світоглядом та обмеженістю кола спілкування;
- психолого-педагогічна необізнаність, яка призводить до низької мотивації до перетворень та змін у житті, зневіри у власних силах оволодіння новими компетенціями;
- економічна обмеженість ресурсів сім'ї, що не дає впевненості у завтрашньому дні і можливості проходження коштовних освітніх курсів.

Усе це сприяє тому, що батьки багатодітної сім'ї замикаються на колі своїх проблем, не бачать варіантів виходу із негативної реальності свого існування. Це призводить до перекладання міри відповідальності за долю дітей і сім'ї на соціальні інститути, появу асоціальної та деструктивної поведінки, шкідливих звичок та злиднів. Майже 30% таких сімей звикають до соціальних виплат, роками підтримують статус малозабезпеченої родини. Бідність та безробіття стає нормою існування, а в результаті призводить до споживацького ставлення, і змінити це складно.

Основними шляхами формування уміння навчатися впродовж життя батьків багатодітних сімей ми вбачаємо проведення комплексного соціально-психолого-педагогічного супроводу, метою якого є створення умов для саморозвитку, посилення спроможності батьків бути конкурентними на ринку праці, мотивованими до покращення економічного стану та добробуту сім'ї. Складовими цього процесу є:

- індивідуально-психологічна діагностика особистісних якостей та мотивації професійної діяльності та самовизначення дорослих членів сім'ї;
- організація батьківських університетів – комплексної групової та індивідуальної роботи з психологами, соціальними працівниками, юристами, фахівцями центру зайнятості щодо подолання міжособистісних психологічних проблем сім'ї, розширення правосвідомості, знайомство з курсами неформальної чи формальної освіти дорослих і сприяння зарахуванню до них;

- профорієнтація шляхом проведення екскурсій на підприємства і до установ, знайомства з історіями успіху інших людей;
- проведення тренінгів із розширення світогляду та підвищення рівня громадянської освіти, ознайомлення з можливостями грантових програм для відкриття власної справи, перекваліфікації;
- залучення до волонтерської діяльності та проведення батьками зустрічей із обміну вміннями на майстер-класах в колі інших сімей, що дасть стимул до саморозвитку, оволодіння новими навичками, підвищення впевненості у власних силах та сприятиме подальшій самозайнятості, перетворенню хобі у професію тощо.

Отже, формування уміння навчатися впродовж життя батьків із багатодітних сімей є важливим завданням, оскільки виступає запорукою професійного самовизначення, стабільності існування та благополуччя багатодітної сім'ї.

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів ухвалив рішення щодо допомоги дітям, які виховуються в багатодітних сім'ях. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/kabinet-ministriv-uhvaliv-rishennya-shchodo-dopomogi-dityam-yaki-vihovuyutsya-v-bagatoditnih-simyah> (дата звернення: 23.02.2021)
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text> (дата звернення: 23.02.2021)
3. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" від 18 грудня 2006 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 23.02.2021)

ТЕХНОЛОГІЯ КОНЦЕНТРОВАНОВОГО ЗАНУРЕННЯ У ВІРТУАЛЬНУ ОСВІТНЮ РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Ізбаш С. С.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія Національної гвардії України
м. Харків, Україна

У статті автор акцентує увагу на необхідності розвитку цифрових компетентностей у викладачів вищої школи. Запропоновано новий тип проведення навчання для педагогічних працівників – онлайн-тренінг з використанням технології концентрованого занурення у віртуальну освітню реальність.